

определяет мировосприятие, категоризацию, оценку совокупности воспринятых внешних впечатлений и внутренних ощущений, а также в некоторой степени сам процесс перцепции. В работе выдвигаются основные постулаты дискурсного подхода к изучению просодии политического дискурса. Утверждается, что корректное использование просодических характеристик помогает оратору убедить слушателей в правильности своей точки зрения и служит эффективности политической коммуникации.

Ключевые слова: просодия, просодическая специфика, просодический маркер, точка зрения, политический дискурс.

Aleksiyevets Oksana. Prosody as a Factor of the Politician's Point of View Expression. The research of the specific character of the point of view prosodic actualization in political discourse requires an integrated approach at the intersection of political, communicative, cognitive, socio- and pragmalinguistics as well as discourse analysis. The paper deals with the analysis of prosody as a factor of the politician's point of view expression. The point of view is regarded as a product of the intellectual-and-communicative human activity, which is a completed whole and is based on the perceptual and cognitive experience, faith, convictions acquired earlier. It also determines world perception, categorization and evaluation of the totality of perceived external impressions and internal feelings as well as the process of perception itself. The investigation suggests an overview of discourse approach postulates to the study of prosody in political discourse. The author affirms that proper usage of prosodic features helps the speaker to persuade the audience in the point of view correctness as well as it promotes the effective political communication.

Key words: prosody, prosodic specificity, prosodic marker, point of view, political discourse.

Стаття надійшла до редколегії
23.02.2013 р.

УДК 811.111.12.01

Олексій Башманівський

Особливості вживання прикметників *black* та *white* в складі фразеологічних зворотів англійської мови

Статтю присвячено дослідженню особливостей вживання прикметників *black* та *white* у складі фразеологічних зворотів англійської мови на матеріалі ідіоматичних словників та художніх текстів американських і англійських письменників. Уточнено поняття фразеологізму, проаналізовано найбільш уживані фразеологічні одиниці з прикметниками-колонімами *black* та *white* у складі фразеологізмів-порівнянь, фразеологізмів-метафор, фразеологізмів-метонімії, фразеологізмів-перифраз та евфемістичних фразеологізмів. Визначено основні проблеми, які виникають у процесі перекладу фразеологізмів, з'ясовано, що кольористика зберігається в мові перекладу не завжди.

Ключові слова: прикметник, фразеологічний зворот, колонімія, порівняння, метафора, метонімія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Упродовж останнього тисячоліття в англійській мові сформувалася велика кількість висловів, які люди вважають вдалимими і влучними. У цих сталих виразах були відображені зразки життєвого досвіду народу, які яскраво передають столітні спостереження над навколишнім світом. Цей особливий розділ мовознавства вивчає фразеологія. Треба зазначити, що в сучасному науковому світі немає єдиної думки щодо питання про сутність і визначення фразеологізму як мовної одиниці, тому що поки що існують наукові суперечки з проблем обсягу фразеології як науки й характеру мовних явищ, які визначають як фразеологізми. Причиною цього є здебільшого різне розуміння мовознавцями сутності самої фразеологічної одиниці.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Досліджували питання фразеології англійської мови О. І. Смирницький, О. В. Кунін, Н. М. Амосова, А. І. Альохіна, Ш. Баллі, Л. П. Смітт. Проте слід відзначити, що, на жаль, цій галузі мовознавства приділяється ще недостатньо уваги в науковому світі. Визначення загального характеру фразеологізму дав також швейцарський учений Ш. Баллі: «сполучення, що міцно ввійшли в мову, називаються фразеологічними одиницями» [1, с. 46]. Його ж вважають і родоначальником теорії фразеології, оскільки він перший написав цілий розділ про

фразеологію у своєму підручнику зі стилістики, а також виокремив ці групи словосполучень у своїх двох книгах: «Нариси стилістики» й «Французька стилістика» [1].

А. В. Кунін визначив, що «фразеологічні одиниці – це стійкі сполучення лексем» [7, с. 84]. В. Л. Архангельський, С. Г. Гаврин, В. Н. Телія визначають фразеологізм як «мовну одиницю, для якої характерні такі другорядні ознаки, як метафоричність, еквівалентність і синонімічність слова» [3, с. 170]. Серед найбільш загальних ознак фразеологічних одиниць деякі мовознавці називають «мовленнєву стійкість, семантичну цілісність і окрему оформленість» [4, с. 21]. Відомий дослідник В. В. Виноградов визначав «за найбільш істотну ознаку фразеологічної одиниці її еквівалентність і синонімічність слову» [4, с. 58]. Проте, на думку Н. М. Шанського, «метафоричність властива також і багатьом словам, а еквівалентність – не всім стійким сполученням. Тому поєднання цих другорядних і залежних ознак у визначення фразеологізму не зовсім коректно». Учений наголошував: «правильна дефініція фразеологізму неможлива без обліку його відмінностей від слова й вільного сполучення» [5, с. 63].

Визначаючи фразеологізм мовним явищем, яке є універсальним для різних соціумів, ми припускаємо, що в кожній мові існують фразеологічні одиниці до складу яких входять назви кольорів, тому що фраземи відтворюють реалії життя. Проте ми не відкидаємо той факт, що для кожної культури відбувається різне психологічне наповнення кольороназв, яке вимявляє себе в процесі перекладу фразеологічних одиниць на іншу мову.

Мета статті – проаналізувати лексико-семантичні та граматичні особливості вживання прикметників *black* та *white* в англійській мові на матеріалі ідіоматичних словників та художніх текстів американських і англійських письменників. Досягнення мети передбачає розв'язання низки завдань: уточнити поняття фразеологізму; проаналізувати особливості вживання прикметників *black* та *white* в складі фразеологізмів-порівнянь, фразеологізмів-метафор, фразеологізмів-метонімії; визначити особливості перекладу цих лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На основі більшості опрацьованих нами лексикографічних джерел ми можемо зазначити, що, входячи до складу фразеологічних одиниць, назви кольорів у деяких випадках втрачають своє значення ознаки кольору й набувають зовсім інших тлумачень. У деяких фразеологізмах можна визначити значення певного елемента, в інших же це неможливо, оскільки поєднання всіх складових фраземи породжує нове загальне її значення. Семантичне значення кожного з компонентів по-різному виявляється в різних типах фразеологізмів. Ми можемо виділити основні типи: фразеологізми-порівняння, фразеологізми-метафори, фразеологізми-метонімії.

Фразеологізми-порівняння – це такі комбінації лексем, основу яких складає часткове переосмислення явища. Як справедливо зазначає В. М. Мокієнко, у «порівняннях зміст фразеологізму виражений майже експліцитно» [6, с. 167]. За твердженням О. В. Куніна, у галузі фразеології можуть використовуватись структурно-семантичні моделі фразеологічних одиниць. Цей тип моделювання присутній у «стійких порівняннях, які ще називаються компаративними зворотами. Ад'єктивні компаративи, типу *as + прикметник + as + іменник* (чи словосполучення) є одним з основних» [7, с. 76–77].

Групу фразеологізмів-порівнянь складають такі фразеологізми, у яких перший основний компонент уживається в прямому значенні. За класифікацією типів лексем, запропонованою О. В. Куніним, «назва кольору в даному випадку належить до реальних слів» [7, с. 71]. У фразеологізмах-порівняннях можна виділити безпосереднє значення кожного компонента-колоніма. Наприклад *black: as black as soot, as black as a raven, as black as a coal, as black as a crow's wing, as black as ink* (дуже чорний); *as black as the grave, as black as pitch, as black as hell, as black as my hat* (темний, чорний, «нічого не видно: хоч в око стріляй»); *as black as death, as black as sin, as black as a thunder cloud, as black as thunder* (темний, похмурий (про людину)) [10]. Серед фразеологізмів-порівнянь із компонентом *black* також трапляється вираз *to work like a black* (дуже важко працювати) [11], де лексема *black* увиразнює буквально значення дієслова.

Слід зазначити, що фраземи з колоронімом *white* мають такі значення: білий, як сніг, білосніжний – *as white as a lily, as white as chalk, as white as ivory, as white as milk, as white as wool* та блідий – *as white as a ghost, as white as ashes, as white as marble* [10]. У першому випадку цей колоронім несе позитивне забарвлення, про що свідчить інший компонент (*a lily, ivory, milk*), ті ж фраземи цього колороніму в значенні «блідий» мають негативне забарвлення, що також зумовлено порівнювальною лексемою (*ghost, ashes*) [9].

Продовжуючи аналізувати позитивне значення цього колороніму, наведемо такі приклади: *white as the driven snow* (чисте, невинне), *white elephant* (рідкісні, цінні, але, можливо, небажані), *lily-white reputation* (незаплямована репутація), *white knight* (той, хто приходить на допомогу іншій людині), *white list* (список гарних подій), *white sale* – (продаж простирадл, рушників, постільної білизни), *pearly white* (дуже білі зуби). Та на диво в чистоті білого кольору бачимо також і негативне значення: *whitewash* (приховати), *whiteout* (нульова видимість), *white flag* (здаватися), *white lightning* (самогон), *white knuckle* (те, що є швидким, захоплюючим, або лякаючим) [11].

Більшість учених вважає, що найбільш поширеним типом фразеологізмів є фразеологізми-метафори. О. В. Кунін визначає цей тип як «перенесення найменування з одного денотанта на інший, який асоціюється з ним на основі реальної або уявної схожості» [7, с. 124]. Найчисленніша група фразеологізмів-метафор досить образна, і, за висловом В. Мокієнка, метафора є «фактором створення образності» [67, с. 167]. До складу метафоричних фразеологізмів лексема *black* увійшла в переносному значенні: паршива вівця – *black sheep of the family*, поганий, страшний – *devil is not so black as he is painted* (не такий він уже поганий, як його зображують), *to depict in black colours* (представляти в поганому світлі), *to paint smth. black* (показувати в найгірших тонах); нещасливий, важкий – *a black year* (чорний, нещасливий рік), *a black day* (важкий, поганий день); похмурий, поганий – *black looks* (похмурі, несхвальні погляди), *to look black* (мати незадоволений, похмурий, злий вигляд), *things look black* (справи погані), *black mark beside one's name* (негативна асоціація з людиною) [10].

Серед фразеологізмів-метафор існує група, яку об'єднує лексичне значення «потрапити в халепу». Наприклад: *the black book* означає «чорна книга» (до якої заносять прізвища осіб, що підлягають покаранню), *to be in one's black books* (бути зневаженим кимось), *black list* (чорний список) та *black mark* (занесення до чорного списку) [10]. У деяких фраземах ця назва кольору може позначати «безчесність»: *black conscience* (чорна, нечиста совість), *black market* (чорний, спекулятивний ринок). Здебільшого лексема *black* надає виразу негативного забарвлення та відіграє роль психологічного трактування, який містить відбиток смерті, скорботи, руйнування [8].

Фразеологічні звороти *black art*, *black magic* (чорна магія) та *black sheep* (паршива вівця, негідник, нероба) виражають щось зловісне, пов'язане з темними силами, наприклад, у прислів'ї *it is not a small flock that has not a black sheep ma there is a black sheep in every flock* (у сім'ї не без виродка) [9] за старим англійським повір'ям чорна вівця позначена печаткою диявола. Продовжують ряд фразеологізмів-метафор із компонентом *black* у значеннях «темне», «сумне» такі вирази: *black beast* (людина, яку ненавидять), *black ox has trod on his foot* (його спіткало нещастя), *to look at the black side of things* (дивитися песимістично) та ін. В окремих фразеологічних висловах чорний колір зводиться до значення меланхолійний: *the black dog* (хандра, нудьга) та *the black dog is on one's back* (нудитися) [13].

Також слід відзначити, що в основі метафор існує схожість і за кольоровою ознакою, і за характерною ознакою іншого компонента – у таких фраземах семантика має інше значення: *black eye* (підбите око) лексема *eye* означає не саме око, а місце навколо нього, а *black* указує на кольорову ознаку (місце навколо ока набуває темного кольору); *black wax* (земля, що після дощу стає липкою) – компонент *wax* містить значення липка речовина, а колоронім уточнює лише колір цієї речовини. В окремих фразеологізмах *black-letter day* (будній день, звичайний, нічим непримітний день), *black flag* (піратський прапор), *the little gentleman in black velvet* (кріт), *black in the face* (багровий від гніву, напруги) лексема на позначення кольору увійшла у своєму первинному значенні, однак із часом вислови переосмислились загалом [9]. Назва кольору вносить певне емоційне забарвлення у фразеологізмах типу *black lie* (навмисна брехня) та *black ingratitude* (чорна невдячність) [3]. Інші фраземи з компонентом *black* мають «страшне», «небезпечне» значення: *black beast* (людина, яку ненавидять), *black ox has trod on his foot* (його спіткало нещастя), *to look at the black side of things* (дивитися песимістично) та ін. Ми можемо відзначити, що фразеологізми-метафори, до складу яких уходить колоронім *black*, здебільшого за своєю семантикою негативні.

Починаючи аналізувати фразеологізми-метафори з колоронімом *white*, слід зауважити, що основну групу становлять фраземи зі схожістю за кольоровою ознакою: *pearly white* (дуже білі зуби), *white meat* (біле м'ясо – свинина, телятина, курятина), *a white crow* (біла ворона, дивне явище), *the white trap* (біла пастка, отрута, яку вживають для полювання), *white frost* (іній, наморозь), *white caps* (білі гребені хвиль, «баранці»), *to hang out the white flag* (здатися), *white-knuckle* (турбуюча подія);

white light (в гарному світлі); *white-slave traffic* (торгівля живим товаром); *white sale* – (продаж по-стільній білизни); *to wash a blackmoor white, to wash an Ethiopian white* (займатися безнадійною справою); *to bleed white* (знекровити; обітрати до нитки, викачати гроші), *to hoist the white flag* (визнати себе переможеним); *to stand in a white sheet, to put on a white sheet* (каятися); *white horses, white noses* (білі хвилі, піна) [9].

У поєднанні з іншими лексемами *white* вживається в деяких фраземах для позначення переляку: *to show the white feather* (злякатися, виявити малодушність), *white liver* (малодушність, боягузство), *white feather* (боягузство), у цьому поєднанні компонент *white*, виокремлений із даних фразем, не має свого самостійного семантичного значення [3]. Проте серед фразеологічних зворотів із колоронімом *white* є і такі, де цей компонент, зберігаючи первинне значення: *a white man* (порядна, добре вихована людина), *white hot* (хвилюючий), *white hope* (перспективна людина), *white-haired / white-headed boy* (улюбленець), *white lie* (невинна брехня, брехня заради порятунку), *to put on a white sheet* (каятися, визнавати прилюдно свої помилки) – де семантика колороніму дуже близька до психологічного трактування білого кольору як кольору чистоти та невинності [9]. Відповідно до цього, можна зробити висновок, що в більшості фразем значення лексеми *white* має первинне значення колороніму. Проте слід зауважити, що психологічний аспект також присутній у семантиці фразеологізмів: *white hands* (чесність), *white-slave traffic* (торгівля живим товаром), *white slave* (біла дівчина, яку експлуатує хазяїн), *white slaver* (поставщик живого товару) [10].

Аналізуючи фразеологізми-метафори, ми маємо відзначити, що є група фразем, яка складається з двох чи більше лексем на позначення кольору. У нашому випадку це найпоширеніша група – *black* та *white*. Більш уживаними фраземами цієї групи є фрази: *black and white* (поліцейський автомобіль, поліцейський, захист), *to swear black is white* (казати неправду), *in black and white* (чорним по білому, цілком ясно, зрозуміло), *black hen lays a white egg* (чорна корова та молоко біле), «black and white» (малюнок пером), *to call white black* (обстоювати очевидну неправду), *to know black from white* (розуміти все правильно), *the Red, White and Blue* (англійський державний прапор – за кольорами, які входять до нього); *to beat somebody black and blue* (побити до синців) [9].

У деяких фразеологізмах відчутно виявляється психологічне трактування назв кольорів: *every white has its black, and every sweet sour* (усе має свій зворотний бік, в усьому чистому, незаплямованому (білому) можна віднайти якесь зло (чорне)), *white light* (об'єктивно), *to stand in a white sheet* (каятися публічно), *to be white-hot* (бути розлюченим) [3]. Відповідно до цього можна зазначити, що в метафоричних фразеологізмах уживаються колороніми і в прямій, і в непрямій номінаціях, процес перекладу цих фразем відбувається за рахунок семантики колороніма.

Починаючи аналізувати фразеологізми-метонімії, зазначимо, що ці фраземи ґрунтуються на метонімічному сприйнятті і, як зазначав О. В. Кунін, є переносом «найменування з одного денотата на інший, який асоціюється з ним за суміжністю» [7, с. 129]. До метонімії ми зарахуємо також перифрази та евфемізми, хоча відразу й відзначимо, що межа між ними досить нечітка.

До фразем-метонімії можна зарахувати такі групи фразем: фразеологізми на позначення професій через елемент одягу: *black and white* (захистник закону), *black coat* (священик), *black gang* (кочегар), *black shirt* (фашист), *black friar* (монах-домініканець); вислови, які позначають предмети, що містять складову об'єкту, який є основою семантики даної фраземи: *black literature* (книги з готичним шрифтом), *white letter* (латинський шрифт), *white night* (ніч без сна), *black bottle* (отрута – назва посуду вживається замість вмісту), *a white wedding* (весільна церемонія, що підкреслює невинність нареченої), *black letter* (старовинний англійський готичний шрифт) [3].

Колоронім у складі фразем-перифраз, зазвичай, вживається в прямій номінації: *white fuel* (екологічно чиста електрика), *black gold* (нафта), *black diamonds* (кам'яне вугілля). Нерідко й помічаємо в мовленні також перифрази, які означають людей: *black-coated workers, white-collared workers* [9]. Аналізуючи евфемізми, ми можемо зазначити, що їх можна розглядати передусім як образи-символізм: *the black man* та *the gentleman in black* (диявол), *black hand gang* (грабіжники) [3].

Проаналізувавши метонімічні, перифрастичні й евфемістичні фразеологізми з колоронімами *black* та *white*, можемо відзначити, що ці лексеми входять до складу фразем зі своєю первинною номінацією (позначення кольору) і не лише впливають на загальне значення фраземи, а й несуть семантичну функцію всього звороту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ми виявили певні закономірності семантики колоронімів у складі фразеологізмів: до переважної більшості фразем із лексемами на позначення кольорів лексеми *black* та *white* ввійшли у своїй прямій номінації, позначаючи колір; також трапляються фраземи, які містять певну психологічну семантику. У фразеологізмах-порівняннях колороніми обов'язково позначають колір, у метоніміях цей компонент також має кольорову ознаку, а ось у метафорах це відбувається не завжди. Колороніми не лише впливають на загальне значення фраземи, що цілком закономірно, а й у деяких випадках виконують змістову функцію.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні стилістичних і символічних особливостей колоронімів, які входять до складу фразеологічних одиниць у художніх текстах різних стилів і жанрів.

Джерела та література

1. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли ; пер. с фр. К. А. Долинина ; под ред. Е. Г. Эткинда. – М. : Изд-во иностр. лит., 1990. – 385 с.
2. Вибер Ж. Живопись и её средства / Ж. Вибер. – Киев : Изд-во В. Шевчук, 2004. – 160 с.
3. Алёхина А. И. Идиоматика современного английского языка / А. И. Алёхина. – Минск : Высш. шк., 2002. – 279 с.
4. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л. : Наука, 1998. – 286 с.
5. Даниель С. М. Искусство видеть: о творчески способностях восприятия, о языке линий и красок / С. М. Даниель. – Л. : Искусство, 1990. – 188 с.
6. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1989. – 287 с.
7. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. Текст / А. В. Кунин. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1996. – 381 с.
8. Редін П. О. Типи системних зв'язків фразеологічних одиниць у мові / П. О. Редін. – К. : Мовознавство, 1994. – № 4–5. – С. 50–52
9. Смит Л. П. Фразеология английского языка / Л. П. Смит ; пер. с англ. А. Р. Игнатъева. – М. : Высш. шк., 1998. – 248 с.
10. Спирерс Р. А. Словарь американских идиом / Р. А. Спирерс. – М. : Рус. яз., 1991. – 464 с.
11. Skeat W. W. A Concise Etymological Dictionary of the English Language / Walter W. Skeat. – New-York, 1993. – 456 p.
12. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – London, 1994. – 1156 p.
13. Longman Dictionary of Contemporary English. – [3d Edition]. – Longman Dictionaries, 1995. – 1668 p.

Башмановский Алексей. Особенности употребление прилагательных *black* и *white* в составе фразеологических оборотов английского языка. Статья посвящена исследованию особенностей употребления прилагательных *black* и *white* в составе фразеологических оборотов английского языка на материале идиоматических словарей и художественных текстов американских и английских писателей. Уточнено понятие фразеологизма, проанализированы наиболее употребляемые фразеологические единицы с прилагательными-цветообозначения *black* и *white* в составе фразеологизмов-сравнений, фразеологизмов-метафор, фразеологизмов-метонимий, фразеологизмов-перифраз и эвфемистических фразеологизмов. Определены основные проблемы, возникающие в процессе перевода фразеологизмов, выяснено, что цветообозначение сохраняется в языке перевода не всегда.

Ключевые слова: прилагательное, фразеологический оборот, цветообозначение, сравнение, метафора, метонимия.

Bashmanivskiy Oleksiy. The Features of the Use Adjectives *black* and *white* in Phraseological Turnovers in English Language. The article investigates the use of the features adjectives *black* and *white* in the phraseological English based on idiomatic dictionaries and literary texts of American and British writers. The phraseologism definition is specified, analyzed the most commonly used phraseological units with the adjective-colours *black* and *white* in the phraseologisms of comparison, phraseologisms of metaphor, phraseologisms of metonymy, phraseologisms of periphrasis and euphemistic phraseologisms. The main problems that occur in the translation process of the phraseologisms were determined. found that the colouristics is preserved in the target language is not always the case.

Key words: adjective, idiomatic, colouristics, comparison, metaphor, metonymy.

Стаття надійшла до редколегії
03.03.2013 р.